

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Сумська філія

Кафедра юридичних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**навчальної дисципліни «Кримінальний процес»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 Право (право)**

за темою: «Підсудність та підготовче судове провадження»

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
ХНУВС
Протокол від 29.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри юридичних дисциплін (протокол № 1 від
від 29.08.2023)

Розробник:

1. Викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ Матус В.В.

Рецензент:

1. Завідувач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії ХНУВС, доктор юридичних наук, доцент Панасюк О. В.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ

1. Поняття та види підсудності у кримінальному провадженні.
2. Поняття, сутність і значення підготовчого провадження.
3. Порядок і строки підготовчого провадження.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти:

1. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217A(III) ГА ООН від 10 груд. 1948 р. *Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи*. Київ, 1992. С. 18–24.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий резолюцією 2200A(XXI) ГА ООН від 16 груд. 1966 р. *Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи*. Київ, 1992. С. 36– 62.
3. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року) : прийнята в Римі, 4 листоп. 1950 р. *Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій*. Амстердам – Київ, 1996. С. 12–17.
4. Конституція України : прийнята 28 черв. 1996 р. ; (із змін. та допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>(дата звернення: 01.09.2023).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. *Верховна Рада України*:URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 01.09.2023).
7. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. Київ : Алерта ; ЦУЛ, 2011. 174 с.
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 лип. 2012 р. *Верховна Рада України*:[сайт].URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>(дата звернення: 01.09.2023).
9. Про амністію : Закон України від 12 груд. 2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 15. Ст. 189.
10. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02 черв. 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.
11. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII
Верховна Рада України: [сайт].URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення: 01.09.2023).

12. Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 7 берез. 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. 32. Ст. 225.
13. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 груд. 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994, № 11. Ст. 50.
14. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листоп. 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 6. Ст. 55.
15. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 груд. 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 51.
16. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. (дата звернення: 01.09.2023).
17. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовт. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.
18. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. (дата звернення: 01.09.2023).
19. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 87. Ст. 2472. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/page>. (дата звернення: 01.09.2023).
20. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.
21. Про органи внутрішніх справ : Закон України від 02 лип. 2015 р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54672 (дата звернення: 01.09.2023).
22. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січ. 1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 6. Ст. 35.
23. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. № 35. Ст. 358.
24. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30 черв. 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. Ст. 360.
25. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 87. Ст. 2471.
26. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.
27. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.
28. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 41–45. Ст. 529.
29. Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні : затв. Указом Президента України від 10 черв. 1993р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198/93> (дата звернення: 01.09.2023).

30. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення : постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовт. 2014 р. №11. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14> (дата звернення: 01.09.2023).
31. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження : інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квіт. 2013 р. №223–558/0/4–13. *Новий Кримінальний процесуальний кодекс України: коментарі, роз'яснення, документи*. Київ : Юрінком Інтер, 2013. С. 174–184.
32. Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до кримінального процесуального кодексу України : інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 квіт. 2013 р. №511-550/0/4-13. *Кримінальний процесуальний кодекс України: коментарі, роз'яснення, документи*. Київ : Юрінком Інтер, 2013. С. 157–174.
33. Про деякі питання порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування : інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09 листоп. 2012 р. № 1640/0/4-12. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1640740-12> (дата звернення: 01.09.2023).
34. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань : наказ Генеральної прокуратури України від 6 квіт. 2016 р. № 39. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16> (дата звернення: 01.09.2023).
35. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 8 лют. 2019 р. № 100. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#n7> (дата звернення: 01.09.2023).
36. Про затвердження Інструкції про порядок виконання органами Національної поліції ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13 лип. 2016 р. № 654. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1087-16#n7> (дата звернення: 01.09.2023).
37. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : наказ МВС України від 03 листоп. 2015 р. № 1339. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15> (дата звернення: 01.09.2023).

38.Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним науково-дослідним установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів : постанова Кабінету Міністрів України від 1 лип. 1996 р. № 710. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF> (дата звернення: 01.09.2023).

39.Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08 жовт. 1998 р. № 53/5 ; у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26 груд.2012 р. № 1950/5. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/page> (дата звернення: 01.09.2023).

40.Про затвердження Порядку застосування електронних засобів контролю : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08 черв. 2017 р. № 480. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-17#n7> (дата звернення: 01.09.2023).

41.Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я, Генеральної прокуратури від 29 верес. 2017 р. № 807/1193/279. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1299-17#n7> (дата звернення: 01.09.2023).

42.Про затвердження Порядку внесення коштів на спеціальній рахунок у разі застосування застави як запобіжного заходу : постанова Кабінету Міністрів України від 11 січ. 2012 р. № 15. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2012-%D0%BF>. (дата звернення: 01.09.2023).

43.Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 28 груд. 2011 р. № 1363. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-%D0%BF> (дата звернення: 01.09.2023).

44.Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 лип. 2017 р. № 575. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 01.09.2023).

45.Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06 лип. 2017 р. № 570. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#n9> (дата звернення: 01.09.2023).

46. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16 лют. 2018 р. №111. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18#n7>(дата звернення: 01.09.2023).

48. Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України : інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03 жовт. 2012 р. № 223-1430/0/4-12. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1430740-12>. (дата звернення 01.09.2023)

Монографії, підручники, навчальні посібники, збірники наукових статей, тези доповідей на конференціях, круглих столах:

1. Азаров Ю. І., Письменний Д. П., Хабло О. Ю. Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні за рахунок держави. *Юридична наука*. 2014. № 5. С. 49–56.
2. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування примусу : монографія. Київ : Право, 2017. 400 с.
3. Білоус О. В. Законодавча регламентація проникнення до житла чи іншого володіння особи під час кримінального провадження. *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. 2014. Вип. № 65. С. 264–272.
4. Білоус О. В. Окремі питання застосування домашнього арешту у кримінальному провадженні. *Юридична наука*. 2014. № 10. С. 97–103.
5. Ващук О. П. Невербальна інформація у кримінальному провадженні: теоретико-методологічні основи : монографія. Одеса : Гельветика, 2017. 430 с.
6. Верхогляд-Герасименко О. В. Забезпечення майнових прав особи при застосуванні заходів кримінально–процесуального примусу : монографія. Харків : Юрайт, 2012. 216 с.
7. Грошевий Ю. М., Шило О. Г. Підстави обрання запобіжних заходів за новим КПК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1 (5). С. 220–226.
8. Гумін О. М. Тимчасовий доступ до речей і документів як один із заходів забезпечення кримінального провадження. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1 (5). С. 227–231.
9. Зеленський С. М., Назаренко С. П., Письменний Д. П. Провадження у справах дітей, які не досягли віку кримінальної відповідальності : навч. посібник. Київ : КНТ, 2012. 160 с.
10. Ільєва Т. Г. Надання слідчим суддею дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи. *Європейські перспективи*. 2013. № 7. С. 105– 109.
11. Кастарнов Д.Б., Азаров Ю.І. Доказування обставин, які характеризують особу обвинуваченого (підозрюваного), у кримінальному провадженні : монографія. Київ : Кафедра, 2017. 176 с.
12. Климчук М. П. Тимчасовий доступ до речей і документів, як захід забезпечення кримінального провадження. *Юридичний часопис*

Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2 (6). С. 185–189.

13.Кримінальне процесуальне право України : навч. посібник / за ред. професорів В. Г. Гончаренка та В. А. Колесника. Київ : Юстиніан, 2014. 576 с.

14.Кримінальний процес України: підручник / В. М. Тертишник. 7-ме вид. Харків : Правова Єдність, 2017. 840 с..

15.Кримінальний процес : навч. посібник / О. В. Капліна, М. О. Карпенко, В. І. Маринів та ін. Харків : Право, 2017. 288 с.

16.Кримінальний процес в питаннях і відповідях. Загальна і Особлива частини : навч. посібник / Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, О. Ю. Хабло. 3-тє вид., доповн. і переробл. Київ : Скіф, 2013. 256 с.

17.Кримінальний процес в питаннях і відповідях. / Л.Д. Удалова, В.В. Рожнова, Д.О. Савицький, О.Ю. Хабло, О.В. Римарчук. 4-те вид. Київ : КНТ, 2016. 269 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. <https://rada.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

2. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/> – офіційний веб-сайт Верховного Суду.

3. <http://www.president.gov.ua> – офіційний веб-сайт Президента України.

4. <http://www.kmu.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.

5. <https://mvs.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.

6. <https://www.npu.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Національної поліції України.

7. <https://ssu.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Служби безпеки України.

8. <https://nabu.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Національного антикорупційного бюро України.

9. <https://dbr.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Державного бюро розслідувань.

10. <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index> – офіційний веб-сайт Державної кримінально-виконавчої служби.

МЕТА ЛЕКЦІЇ

Сформуувати уявлення про поняття та значення підсудності в кримінальному процесу; визначити та схарактеризувати види підсудності; визначити сутність, значення та завдання стадії підготовчого провадження.

Вступ

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій суддів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається. Особи, які незаконно взяли на себе виконання функцій суду, несуть передбачену законом відповідальність. Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних, участь яких у здійсненні правосуддя є їхнім громадським обов'язком.

Законодавець, встановлюючи такі правила здійснення правосуддя виходить із того, що правовий статус суду, його функції та суворо визначений порядок діяльності створюють такі переваги в забезпеченні правильного застосування правових норм і закріплення законності в країні, які не може мати жодна форма державної діяльності. Прикладом цього є – кримінальний процес і його перша судова стадія – підготовче провадження.

Необхідність точного і правильного додержання кримінального процесуального законодавства під час підготовчого провадження спрямовано на додержання встановлених законом процесуальних гарантій всіх учасників судового розгляду. Це необхідно для забезпечення всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин кримінального провадження, виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, постановлення законного та обґрунтованого судового рішення в наступній стадії – стадії судового розгляду. Іншими словами, стадія підготовчого провадження створює правові та фактичні умови для повноцінного судового розгляду кримінального провадження. Вона виступає своєрідним процесуальним фільтром, який унеможливує потрапляння в центральну судову стадію кримінального процесу неякісно підготовлених кримінальних

проваджень, що створює додаткові гарантії забезпечення прав і свобод людини і громадянина у кримінальному судочинстві.

1. Поняття та види підсудності у кримінальному провадженні

Підсудність у кримінальному провадженні – це сукупність специфічних характеристик кримінального провадження, яка визначає певний судовий орган, на який покладається обов'язок розгляду даного провадження у першій інстанції.

Визначити підсудність це з'ясувати, який саме суд має провести судовий розгляд у конкретному кримінальному провадженні.

Інститут підсудності безпосередньо пов'язаний із забезпеченням права на справедливий суд, закріпленому у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Правила про підсудність, засновані на засаді рівності перед законом і судом (ст. 24 Конституції України, ст. 10 КПК), гарантують розгляд і вирішення кримінального провадження щодо кримінального правопорушення законним, компетентним, незалежним і неупередженим судом (ст. 8 Загальної декларації прав людини, ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права).

Одне з невід'ємних прав людини – право на розгляд її справи компетентним судом, а значить, і право знати, який саме суд відповідно до закону правомочний її розглядати. Це унеможлиблює суб'єктивізм при вирішенні питання щодо суду, який розглядатиме кримінальне провадження (наприклад за ознакою його «суспільної значущості» або «високого посадового положення особи»), оскільки підсудність може бути встановлена тільки законом, а не визначатися щодо конкретного кримінального провадження.

Розрізняють такі види підсудності: *територіальна* (ч.1 ст.32 КПК), *персональна (спеціальна)* (ч.2 ст.32 КПК), *інстанційна* (ст.33 КПК) та *за зв'язком проваджень* (ст.217, 334 КПК):

1. Територіальна підсудність являє собою визначений законом (ст. 32 КПК України) порядок розподілу кримінальних проваджень між судами

одного й того самого рівня залежно від території, на яку поширюється їх юрисдикція. Цей вид підсудності означає, що кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення. У разі, коли було вчинено декілька кримінальних правопорушень, кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено більш тяжке правопорушення, а якщо вони були однаковими за тяжкістю – суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено останнє за часом кримінальне правопорушення. Якщо місце вчинення кримінального правопорушення встановити неможливо, то кримінальне провадження здійснюється судом, у межах територіальної юрисдикції якого закінчено досудове розслідування.

2. *Персональна (спеціальна) підсудність* визначається специфікою суб'єкта кримінального правопорушення. Системне тлумачення відповідних норм законодавства дозволяє констатувати, що цей вид підсудності стосується кримінальних проваджень щодо:

1) неповнолітніх: кримінальне провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акту, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їх продовження, зміни чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному чи касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень – здійснюються суддею, уповноваженим згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх. Якщо таке кримінальне провадження має здійснюватися судом колегіально, головуючим під час судового розгляду може бути лише суддя, уповноважений згідно з цим Законом на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх (ч.14 ст. 31 КПК);

2) суддів: кримінальне провадження стосовно обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення не може здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає (чи обіймав) посаду судді. У такому разі кримінальне провадження здійснюється судом, найбільш територіально

наближеним до суду, в якому обвинувачений обіймає (чи обіймав) посаду судді, іншої адміністративно – територіальної одиниці (АРК, області, міст Києва чи Севастополя) (ч.10 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ч.2 ст. 32 КПК);

3) службових осіб, які займають особливо відповідальне становище у державі, перелік яких передбачений ч.12 ст. 31 КПК України, осіб, посади яких належать до посад державної служби категорії «А», а також щодо обвинувачення у вчиненні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ. Кримінальне провадження щодо цих осіб здійснюється:

а) в суді першої інстанції – колегіально судом у складі трьох суддів, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, а у разі здійснення кримінального провадження щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох суддів, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, та трьох присяжних;

б) в апеляційному порядку – колегіально судом у складі п'яти суддів;

в) в касаційному порядку – колегією суддів у складі семи суддів.

3. Інстанційна підсудність (ст. 33 КПК) визначається процесуальною стадією судового розгляду кримінального провадження.

Право на судовий захист, гарантоване ст. 55 Конституції України та ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», становить сукупність юридичних можливостей особи щодо захисту її прав, свобод та законних інтересів незалежним і неупередженим судом, створеним відповідно до закону, в законодавчо закріпленій процедурі шляхом судового розгляду. Це право має комплексний характер. Одним із його елементів є право на оскарження судового рішення (п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, п.5 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, ч. 2 ст. 2 Протоколу № 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), яке ініціює його перегляд у порядку відповідного провадження. Для забезпечення права на

оскарження судового рішення передбачається інстанційність судової системи, яка знайшла своє закріплення у ч. 1 ст. 17 Закону України «Про судоустрій та статус суддів».

Відповідно до інстанційної судової системи ст. 33 КПК передбачена інстанційна підсудність. Так, кримінальне провадження у першій інстанції здійснюють місцеві (окружні) (районні, міські, районні у містах, міськрайонні) суди. Судами апеляційної інстанції є Апеляційний суд АРК, апеляційні суди областей, міст Києва і Севастополя. Кримінальне провадження у касаційній інстанції здійснює Верховний Суд. За нововиявленими обставинами кримінальне провадження здійснюється судом, який ухвалив рішення, що переглядається. Кримінальне провадження за виключними обставинами здійснюється з підстав, визначених п.п. 1, 3 ч.3 ст. 459 КПК, судом, який ухвалив рішення, що переглядається, а з підстави, визначеної п.2 ч.3 ст. 459 КПК, - Великою Палатою Верховного Суду.

4. Підсудність *за зв'язком проваджень* визначається необхідністю об'єднання декількох проваджень.

Згідно ч.1 ст.217 КПК у випадках необхідності в одному провадженні можуть бути об'єднані матеріали досудових розслідувань щодо декількох осіб, підозрюваних у вчиненні одного кримінального правопорушення, або щодо однієї особи, підозрюваної у вчиненні кількох кримінальних правопорушень, а також матеріали досудових розслідувань, по яких не встановлено підозрюваних, проте є достатні підстави вважати, що кримінальні правопорушення, щодо яких здійснюються ці розслідування, вчинені однією особою (особами).

Відповідно до ст.334 КПК під час судового розгляду матеріали кримінального провадження можуть бути об'єднані в одне провадження або виділені в окреме провадження ухвалою суду, на розгляді якого вони перебувають, згідно з правилами, передбаченими статтею 217 КПК України. У разі, якщо на розгляд місцевого суду надійшли матеріали кримінального провадження щодо особи, стосовно якої цим судом вже здійснюється судове

провадження, воно передається складу суду, що його здійснює, для вирішення питання про їх об'єднання.

Порядок направлення кримінального провадження з одного суду до іншого:

1. Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції одного суду апеляційної інстанції вирішується колегією суддів відповідного суду апеляційної інстанції за поданням місцевого суду або за клопотанням сторін чи потерпілого не пізніше п'яти днів з дня внесення такого подання чи клопотання, про що постановляється вмотивована ухвала.

2. Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції різних апеляційних судів, а також про направлення провадження з одного суду апеляційної інстанції до іншого вирішується колегією суддів Верховного за поданням суду апеляційної інстанції або за клопотанням сторін чи потерпілого не пізніше п'яти днів з дня внесення такого подання чи клопотання, про що постановляється відповідна ухвала.

3. Про час та місце розгляду подання чи клопотання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого повідомляються учасники судового провадження, проте їх неприбуття не перешкоджає розгляду питання.

4. Спори про підсудність між судами не допускаються.

5. Суд, якому направлено кримінальне провадження з іншого суду, розпочинає судове провадження зі стадії підготовчого судового засідання, незалежно від стадії, на якій в іншому суді виникли обставини, що обумовили направлення провадження.

Обставини, що обумовлюють направлення кримінального провадження на розгляд іншого суду (ч.1 ст.34 КПК):

- до початку судового розгляду виявилось, що кримінальне провадження надійшло до суду з порушенням правил територіальної підсудності;

- після задоволення відводів (самовідводів) чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для судового розгляду;

- обвинувачений чи потерпілий працює або працював у суді, до підсудності якого належить здійснення кримінального провадження;
- ліквідовано суд або з визначених законом підстав припинено роботу суду, який здійснював судове провадження.
- у виняткових випадках кримінальне провадження може бути передано до початку судового розгляду на розгляд іншого суду за місцем проживання обвинуваченого, більшості потерпілих або свідків з метою забезпечення оперативності та ефективності кримінального провадження, а також у разі неможливості здійснювати відповідним судом правосуддя (зокрема надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру, епідемії, епізоотії, режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції).

2. Поняття, сутНІСТЬ і значення підготовчого провадження

По закінченні досудового розслідування прокурор звертається до суду з обвинувальним актом або клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру, клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру, або з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності. Однак звернення прокурора до суду не означає, що кримінальне провадження автоматично буде розглядатися судом у судовому засіданні, в якому вирішуватиметься питання про винуватість обвинуваченого. Ще до проведення судового розгляду у судді (суддів) повинно сформуватися переконання в тому, що є достатньо підстав для його проведення в конкретному кримінальному провадженні. Саме для встановлення таких підстав КПК передбачає підготовче провадження.

Підготовче провадження – це стадія кримінального провадження, яка полягає в тому, що суд у встановленому законом порядку, не вирішуючи наперед питання про винуватість обвинуваченого (крім кримінального провадження на підставі угод та звільнення особи від кримінальної

відповідальності), вирішує питання про достатність підстав для призначення судового розгляду і про підготовку судового засідання.

Значення підготовчого провадження полягає в тому, що в ньому:

а) здійснюється перевірка відповідності вимогам закону процесуальних рішень, що надійшли від прокурора;

б) визначаються межі майбутнього судового розгляду, оскільки розгляд справи в суді першої інстанції може відбуватися лише за обвинуваченням, що було представлене прокурором у підготовчому засіданні;

в) забезпечується підготовка всіх необхідних умов для проведення судового розгляду (крім випадків затвердження угоди).

Завдання підготовчого провадження полягають у встановленні підстав для проведення судового розгляду та здійснення підготовчих дій організаційного характеру.

У кримінальному провадженні, у якому до суду надійшов обвинувальний акт з укладеною сторонами угодою, завдання підготовчого провадження полягають у здійсненні перевірки відповідності угоди вимогам КПК та наявності підстав, - ухваленні вироку.

Завдання підготовчого провадження обумовлюють характер повноважень суду, а також види його процесуальних рішень.

Стадія підготовчого провадження займає проміжне положення між досудовим розслідуванням, стосовно якого вона має контрольний характер, і судовим розглядом, стосовно якої вона має організуючий характер, а також служить “процесуальним фільтром” – покликана не допускати в судовий розгляд кримінальні провадження, що підлягають закриттю, чи по яких складенні не у відповідності із вимогами кримінального процесуального закону обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності.

3. Порядок і строки підготовчого провадження

Після отримання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності суд не пізніше п'яти днів з дня його надходження призначає підготовче судове засідання, в яке викликає учасників судового провадження (ст.314 КПК).

Підготовче судове засідання відбувається за участю прокурора, обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, згідно з правилами, передбаченими КПК України для судового розгляду.

Порядок підготовчого провадження включає такі етапи:

1) виконання вимог статей 342-345 КПК України: у призначений для судового розгляду час головуючий відкриває судове засідання і оголошує про розгляд відповідного кримінального провадження; секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників судового провадження, викликаних та повідомлених осіб прибув у судове засідання, встановлює їх особи, перевіряє повноваження захисників і представників, з'ясовує, чи вручено судові виклики та повідомлення тим, хто не прибув, і повідомляє причини їх неприбуття, якщо вони відомі (ст. 342 КПК); секретар судового засідання повідомляє про здійснення повного фіксування судового розгляду, а також про умови фіксування судового засідання (ст. 343 КПК); після виконання зазначених у статтях 342 та 343 КПК України дій головуючий оголошує склад суду, прізвище запасного судді, якщо він призначений, прізвища прокурора, потерпілого, цивільного позивача, обвинуваченого, захисника, цивільного відповідача, представників та законних представників, перекладача, експерта,

спеціаліста, секретаря судового засідання, роз'яснює учасникам судового провадження право відводу і з'ясовує, чи заявляють вони кому – небудь відвід (ст. 344 КПК України); судовий розпорядник роздає особам, які беруть участь у судовому розгляді, пам'ятку про їхні права та обов'язки, передбачені КПК України; після ознайомлення обвинуваченого та інших осіб, які беруть участь у судовому розгляді, з пам'яткою головуючий з'ясовує, чи зрозумілі їм їх права та обов'язки і у разі необхідності роз'яснює їх (ст. 345 КПК України).

2) вирішення питання про можливість призначення судового розгляду й розгляд клопотань, заявлених учасниками судового провадження;

3) постановлення ухвали за результатами підготовчого провадження

Диференціацією процесуальної форми підготовчого провадження є порядок розгляду кримінальних проваджень, що надійшли до суду з угодою про примирення або визнання винуватості (частини 4-6 ст. 474 КПК). Перевіряючи наявність процесуальних підстав для затвердження угоди, суд зобов'язаний з'ясувати, чи розуміє обвинувачений права, надані йому законом, наслідки укладення й затвердження угод, характер кожного обвинувачення, вид покарання та інші заходи, які будуть застосовані до нього в разі затвердження угоди судом, а також переконатися, що укладення угоди є добровільним. Крім того, перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати у потерпілого, чи цілком він розуміє наслідки затвердження угоди, передбачені ст. 473 КПК. У разі необхідності (якщо суд має сумніви щодо відповідності угоди вимогам закону) затвердження угоди може бути перенесено на іншу дату.

У підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти такі рішення:

У підготовчому судовому засіданні суд має право прийняти одне з передбачених ч. 3 ст. 314 КПК рішень:

1) затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468 – 475 КПК України;

2) закрити провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 4-8, 10 частини 1 або частини 2 ст. 284 КПК України;

3) повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК України, зокрема вимогам статей 291 і 292 КПК, якщо:

а) ці документи містять положення, що суперечать одне одному; б) у документах наведено недопустиму натуралізацію опису кримінального правопорушення; в) вони не підписані слідчим (а якщо їх склав прокурор – прокурором) або не затверджені прокурором; г) до них не долучено передбачені законом додатки та ін. В ухвалі суд зобов'язує прокурора протягом визначеного ним розумного строку усунути виявлені недоліки. Така ухвала негайно направляється прокуророві й може бути оскаржена в апеляційному порядку.

4) направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження;

5) призначити судовий розгляд на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

6) доручити представнику персоналу органу пробації скласти досудову доповідь.

З метою підготовки до судового розгляду суд:

1) визначає дату та місце проведення судового розгляду;

2) з'ясовує у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд;

3) з'ясовує, питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді;

4) розглядає клопотання учасників судового провадження про:

- здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту;
- витребування певних речей чи документів;
- здійснення судового розгляду в закритому судовому засіданні.

5) вчиняє інші дії, необхідні для підготовки до судового розгляду.

Під час підготовчого судового засідання суд за клопотанням учасників судового провадження має право обрати, змінити чи скасувати заходи забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжний захід, обраний щодо обвинуваченого. При розгляді таких клопотань суд додержується правил, передбачених Розділом II КПК України, з урахуванням положень пунктів 3 і 4 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики ЄСПЛ. При вирішенні питання про обрання чи зміну обвинуваченому запобіжного заходу у виді тримання під вартою явка обвинуваченого та його захисника в підготовче судове засідання обов'язкова.

Продовження судом під час підготовчого судового засідання строку запобіжних заходів у виді домашнього арешту та тримання під вартою за відсутності клопотань прокурора не допускається, оскільки, як зазначив КСУ в рішенні від 23.11.2017 р., так зване «автоматичне» вирішення зазначеного питання порушує принцип рівності усіх учасників судового процесу, а також принцип незалежності та безсторонності суду.

Судовий розгляд має бути призначений не пізніше десяти днів після постановленім ухвали про його призначення.

Після призначення судового розгляду головуючий надає розпорядження секретарю судового засідання про виклик, повідомлення учасників судового провадження та інших осіб, перелічених в ухвалі. У разі подання клопотання обвинуваченим у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, про розгляд кримінального провадження стосовно нього судом присяжних головуючий розпоряджається викликати присяжних чисельністю сім осіб, які визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа внесених до списку присяжних.

Учасники судового провадження мають право звернутися до головуючого з клопотанням про надання можливості ознайомитися з матеріалами кримінального провадження (кримінальною справою) (ст. 317 КПК).

Висновки

Підсудність являє собою сукупність юридичних ознак (властивостей) кримінального провадження, на підставі яких кримінальний процесуальний закон визначає, в якому саме суді і в якому складі суддів може здійснюватися судовий розгляд. Поняття «підсудність» не слід ототожнювати з поняттям «компетенція» або «повноваження» суду. Хоча вони й пов'язані між собою, проте нетотожні. Повноваження суду в кримінальному судочинстві – це закріплене нормами кримінального процесуального права та зумовлене предметом відання коло прав та обов'язків суду, встановлене для виконання конкретних процесуальних дій та прийняття відповідних процесуальних рішень. Повноваження суду обумовлені його процесуальною функцією та впливають із завдань, що впливають із завдань, що стоять перед судом у кримінальному провадженні. Компетенція суду – це сукупність повноважень суду та гарантій їх здійснення, а також предметів відання, які зумовлюють та визначають ці повноваження; вони впливають із нормативно встановлених цілей діяльності суду та визначають його процесуальне положення в кримінальному провадженні, а також його статус у системі судових органів та інших органів державної влади, будучи критерієм розмежування повноважень

цих органів. Компетенція суду також повинна узгоджуватися із його процесуальними функціями та впливати із завдань, що стоять перед судом у кримінальному провадженні. Визначити підсудність – з'ясувати, який саме суд має провести судовий розгляд у конкретному кримінальному провадженні.

Інститут підсудності безпосередньо пов'язаний із забезпеченням права на справедливий суд, закріпленому у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Правила про підсудність, засновані на засаді рівності перед законом і судом (ст. 24 Конституції України, ст. 10 КПК), гарантують розгляд і вирішення кримінального провадження щодо кримінального правопорушення законним, компетентним, незалежним і неупередженим судом (ст. 8 Загальної декларації прав людини, ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права).

Одне з невід'ємних прав людини – право на розгляд її справи компетентним судом, а значить, і право знати, який саме суд відповідно до закону правомочний її розглядати. Це унеможлиблює суб'єктивізм при вирішенні питання щодо суду, який розглядатиме кримінальне провадження (наприклад за ознакою його «суспільної значущості» або «високого посадового положення особи»), оскільки підсудність може бути встановлена тільки законом, а не визначатися щодо конкретного кримінального провадження.

Розрізняють такі види підсудності: територіальна, персональна, інстанційна та за зв'язком проваджень.

По закінченні досудового розслідування прокурор звертається до суду з обвинувальним актом або клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру, клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру, або з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності. Однак звернення прокурора до суду не означає, що кримінальне провадження автоматично буде розглядатися судом у судовому засіданні, в якому вирішуватиметься питання про винуватість обвинуваченого. Ще до проведення судового розгляду у судді (суддів) повинно сформуватися переконання в тому, що є достатньо підстав для його проведення в

конкретному кримінальному провадженні. Саме для встановлення таких підстав КПК передбачає підготовче провадження.

Завдання підготовчого провадження полягають у встановленні підстав для проведення судового розгляду та здійснення підготовчих дій організаційного характеру.